

Küszöböljük ki ezeket is azzal, hogy *gondoskodjunk kifogástalan minőségű vetőmagról s neveljünk és ültessünk életerős csemetéket.*

*

Az erdőművelés feladatainak eme nagyjából történt körvonalozása után, az előttünk álló feladatok megvalósítására nézve, vajjon milyen perspektívát nyújt a jövő?

Kemény munkára edzett, önértetes, akaraterős, képzett erdőtisztikar, képzett, munkabíró, de az anyagi nyomasztó gondoktól ma még felszabadulást váró műszaki segéd-személlyel, az ország számottevő erdőgazdaságaiban. Az államerdészeti élén, a nagy elődök nyomdokait követő méltó utód, aki munkatársaival együtt *az erdőt nemzeti vagyonnak tekinti* és azt, mint az ország féltett kincsét, védeni, ápolni és művelni hivatott. Ez a jelen! *Bizalommal tekinthetünk a jövő elé!*

KÜLÖNFÉLÉK.

A földművelésügyi költségvetés a pénzügyi bizottságban.
Ritkán tekintettünk oly nagy érdeklődéssel a földművelésügyi költségvetésnek a pénzügyi bizottságban való tárgyalása elé, mert egyfelől ez volt az első alkalom arra, hogy *Serényi Béla* gróf földművelésügyi miniszternek programjával megismerkedjünk s másfelől az állami erdőtisztek ügyének állásáról is újabb tájékozást szerezzünk.

A napilapok csak az első tekintetben elégitették ki némileg várakozásunkat, az erdőtisztek ügyéről ellenben csak kevés ujság hozta azt a hirt, hogy az általános vita során *Lévay Lajos* báró ajánlotta a miniszter figyelmébe az erdőtisztek sérelmeit.

Abban a kedvező helyzetben vagyunk, hogy a következőkben teljesen hiteles forrásból kiegészíthetjük a napilapok hézagossá tudósításait.

Az erdészeti közigazgatás költségvetéséhez a részletes tárgyalásnál *Mezőssy* Béla országgyűlési képviselő, volt földmivelésügyi államtitkár szólott hozzá és a költségvetést két szempontból, dologi és személyi oldaláról tárgyalta.

A magyar erdőtisztikar működése szerinte nemcsak hazánk határain belül, hanem a külföldön is elismerésben részesül. Saját tapasztalatból tudja, hogy Galiczia, Bukovina és Bosznia faértékesítési ügyeinek tárgyalásánál a külföldön hivatkozás történik arra a megtámadhatlanul korrekt eljárásra, amely e téren hazánkban meghonosult. Ama reményének ad kifejezést, hogy a kormány változása ezen a téren nem jelent rendszerváltozást, s különösen az erdők házilagos kitermelésének és kezelésének produktív befektetésekkel kapcsolatosan való fokozatos keresztülvezetését kívánja a jövőben oly értelemben, amint azt az előző kormány megkezdette. Kiemeli a házilagos gazdálkodásnak nagy szociális és nemzeti jelentőségét éppen az erdős hegyvidéken.

Lealázónak találja a magyar erdőkincstárra nézve, ha a forgótőke hiánya miatt vállalkozókkal oly szerződéseket kénytelen kötni, amelyekben az elérhető reális faáraknál jóval kisebbek állapíttatnak meg. Ehelyett nálunk is közelednünk kell a nyugati kulturállamokban követett elvekhez, amelyek mind a házilagos erdőkezelésre utalnak.

Ama reményének adott továbbá *Mezőssy* Béla kifejezést, hogy a miniszter minden körülmények között szigoruan ragaszkodni fog a nyilvános árverésen való eladás elvéhez és nem tesz ez alól kivételt az iparpártolás czimén sem. Tudja tapasztalatból, hogy az ipari vállalatok a kereskedelemügyi minisztérium útján tesznek kísérletet többnyire teljesen indokolatlan külön kedvezmények elérésére faszükségletüknek a kincstári erdőkből leendő fedezése körül. Ha ebben a tekintetben a földmivelésügyi miniszter nem fejt ki kellő ellentállást, egyes iparvállalatok, még pedig főként a legéletképesebbek, egy másik gazdasági ág, az erdészet rovására részesülnének burkolt prémiumokban és szubvenzióban. Az előző kormány mindig a legelőnyösebb ajánlatot fogadta el; ez a vállalkozókat ösztönözte arra, hogy lehetőleg magas árajánlatokat tegyenek, mert ebben az esetben minden közbenjárás nélkül számíthattak ajánlatuknak, mint legkedvezőbbnek elfogadására.

A személyi ügyekre nézve *Mezőssy* Béla párhuzamot vont a tanári kar és az erdőtiszték mozgalmai között és arra az eredményre jutott, hogy az erdőtiszték nyugodt és higgadt magatartásukkal több rokonszenvre tarthatnak számot s már azért is legkevésbé sem szolgáltak reá arra, hogy az új kormány szerzett jogait sértve és a Darányi által a pénzügyminiszterrel létesített megállapodásokat megdöntve, ehelyett oly szerencsétlen megoldási tervezetet állítson fel, mint a melyet az 1911. évi állami költségvetés kontemplál, amely a jelen és a jövő érdekeit sérti, javadalmazás tekintetében kétfelé osztja a tisztikart és a failletmény megvonásával annak meggyanúsításához vezet. Kéri a minisztert, tegye e kérdést újabb megfontolás tárgyává.

Serényi Béla gróf a dologi kérdésre vonatkozóan megnyugtatta *Mezőssy* azíránt, hogy az erdőgazdasági politika terén s különösen a faértékesítés módján változtatni nem akar. *Teljesen osztja Mezőssy erre vonatkozó álláspontját és az erdők házi kezelését fokozatosan fejleszteni fogja.* Tárgyalások folynak az igazságügyminiszterrel a közbirtokossági ügyek törvényes rendezése ügyében.

Az erdőtiszték *személyi ügyeire* nézve a maga részéről is méltányolja a *Mezőssy* által felhozottakat és kijelenti, hogy *a kormány a kérdést újabb megfontolás tárgyává fogja tenni.*

Nagy köszönettel tartozik a magyar erdőgazdaság *Mezőssy* Béla országgyűlési képviselőnek, hogy nagy tárgyismeretre valló, a magyar kincstári erdőzet fejlődésének legfontosabb feltételeit érintő felszólalásával alkalmat nyújtott gróf *Serényi* Bélának arra, hogy az ellentétes áramlatokkal szemben is kifejezésre juttassa azt, hogy rendszerváltozást a faértékesítési politika terén nem kíván és az erdők házi kezelését nemcsak visszafejlesztani nem akarja, hanem annak fokozatos kiterjesztését kívánja, amit a magyar erdőzet minden híve megnyugvással vehet tudomásul.

De őszinte köszönet illeti *Mezőssy* Béla volt államtitkárt azért is, hogy a magyar állami erdőtisztikarnak zátonyra került ügyét meleg pártfogásába véve, a földmivelésügyi miniszternek azt a nyilatkozatát provokálta, hogy azt revízió alá veszi, amivel ismét feléled az a remény, hogy ez az évtizedes kérdés mégis csak

megnyugtató megoldást nyer. De hálával tartozunk *Serényi* Béla grófnak is, aki készséggel és méltányolva a körülményeket, tett ígéretet az ügy újabb tárgyalására.

A Margitsziget sorsa. Ismeretes, hogy a Wekerle-kormány az országos növénykertet a Margitszigeten kívánta elhelyezni s a kellően nem informált törvényhozás ezt a tervet a főváros fejlesztéséről szólótörvénybe be is iktatta. Csak későn tiltakozott ezen szerencsétlen terv ellen a főváros, a földmivelésügyi miniszter, a Természet-tudományi Társulat növényteni osztálya és más testületek egész sorozata s ezek között *Kaán* Károly indítványára az Országos Erdészeti Egyesület is. Már-már letettünk minden reményről, hogy ez a balfogás helyrehozassék és a Margitsziget eredeti hivatásának fentartassék, amidőn végre a főrendiház m. hó 20-án tartott ülésében egy lelkes főúr szavai nyomán illetékes helyről, a miniszterelnök részéről elhangzott a megváltó szó, amely a Margitsziget jövő sorsát illetően megnyugtatót.

Ambrózy István báró nem először szólal fel a főrendiházban oly értelemben, amelyet mi csak örömmel üdvözölhetünk és köszönettel fogadhatunk. Elég erre nézve emlékeztetnünk arra, hogy az erdei növényzetre vonatkozó és ma befejezésükhöz közel álló növényföldrajzi megfigyelések megindítása körül nagy érdemei vannak, mert a múlt század utolsó éveiben azok megkezdését a főrendiházban megsűrgette.

Mostani, a természet minden barátját igaz hálára kötelező felszólalását és a miniszterelnök válaszát alábbiakban szószerint közöljük:

Ambrózy István báró: . . . Ezzel elértem felszólalásom utolsó pontjához, amely kívül esik a politika körén, de ha szabad magamat így kifejeznem, annál közelebb áll szívemhez: értem a budapesti botanikus kertnek a Margitszigetre való elhelyezése kérdését. Ellene foglalt állást a sajtó, ellene van a közönség és tudtommal nem lelkesednek ezen tervért a szakkörök sem. De állítólag meg fog történni mégis, mert benne van egy rossz törvényben, azaz preczizebben kifejezve: benne van egy törvénynek rossz intézkedésében.

Hát méltóságos főrendek, legkevésbé sem feltételezhetem a jelenlegi kormánytól, hogy ragaszkodni fog egy ilyen megoldáshoz, ha felismeri, hogy az nem helyes és nem kételkedem benne, hogyha sikerül meggyőznöm a kormányt arról, hogy ez az intézkedés nem helyes, akkor — lévén ez eléggé fontos ügy a tudomány, mint a Margitsziget, illetőleg a főváros érdeke szempontjából — meg is fogja változtatni ezen intézkedést.

Nem szeretném a méltóságos főrendek türelmét felesleges részletekkel igénybe venni, de a szóban forgó kérdés ugyszólván az én állandó foglalkozási ágamat képezvén, amelynek ugyszólván egész életemet szentelem, amely életemnek tartalmat kölcsönöz: jogczimet és kötelességet is érzek arra, hogy e kérdéshez legjobb tudásom szerint hozzászóljak.

A kérdés tehát az, melyek azok az igények, amelyeket egy jó budapesti botanikus kerttel szemben támaszthatunk s melyik az az irány, amelyben a Margitszigetet fejleszteni kell.

Kezdjük a botanikus kertnél. A botanikus kert nálunk is, mint mindenütt a világon, kizárólag a tudományt, a tanítást és az oktatást szolgálja; professzor áll az élén, az tervező és vezető. A növény benne önczél; nem sok egyén, hanem annál több faj van ott csoportosítva, geográfiai, szisztematikai és egyéb csoportosulások. Benne egyenrangú a gazdag televényföld dus növényzete, a homokpuszta száraz anyagának, vagy a mészkősziklának gyér virágzatával. Siklás és a hegyek erdeje, az alpesi flóra meg kell hogy férjenek itt egymás mellett, valamint az északi lúp igénytelen florája a délszaki igényes növényekkel együtt. Természetesen ezen czélra olyan fekvésű hely lesz alkalmas, amely természettől fogva minél tagoltabb, amely fekvésben északi és déli, száraz és nedves, magas és alacsony fekvésű és lehetőleg az adott viszonyok között védett helyen legyen.

E tekintetben olvastam, ha jól emlékszem, egy kultuszminiszteri tanácsosnak a nyilatkozatát, amely odairányul, hogy a Margitsziget klimája van olyan jó, mint Budapest akármelyik más pontja. Ettől az úrtól klimatológiai tanácsot nem kérnék. A dolog úgy áll, egy agrogeológiaiilag homogén, egyforma strukturájú, egyforma altalajjal bíró, teljesen sík terület, amelyet egyforma növényzet borít, egyforma magasságu a talajvízzel és nedvességtartalommal, nagy területen is egyforma lehet a hőmérséklet. E tényezők egyike már megbillenti az egyensúlyt, úgy hogy már csekély szintkülönbség mellett nagy hődifferencia állhat elő néha egypár méternyi távolságban, nagyobb nivó-, kőzet- vagy talajkülönbségeknél már nagy mértékben változik a relativ és abszolút klíma, vagyis előáll az az eset, hogy egymással tőszomszédságban lévő helyek, egy község határában fekvő pontok egészen más klimatikus zónába tartoznak. Ez minden növényhonosítás alfája és ez domborodik ki különösen élesen és ritka helyen annyira, mint éppen nálunk Budapesten.

A székesfővárosban vannak gazdagon tagozott terek, amelyekben szépségek is rejlenek; a budai oldal különböző kőzetei és agyagtalajai, a Margitsziget alluviuma, a pesti oldalnak gyorsan felmelegedő, de ki is száradó homokja — ezek itt a főváros területén belül a klimasorozatoknak egész hosszú lánczát alkotják, amelyeknek két szélső pontja igen nagy végletek közt mozog. E sorozatnak két szélső pontjaként foghatjuk fel a Margitszigetet és a Gellérthegyet, lévén a Margitsziget növényhonosítás szempontjából a legkedvezőtlenebb, legzordonabb, a Gellérthegy viszont nemcsak Budapestnek, de az egész kontinentális klimájú országnak egyik legenyhébb, legmelegebb pontja. Ha meteorológiai szempontból ezekből az adatokból ez nem is domborítható ki kellőképen, de bizonyítja ezt a növényzet, amely a Gellérthegyen erősen mediterrán jellegű, főleg pedig az idegen orszá-

gokból odahonosított növényzet mutatja, amely növények másutt elfagynak, vagy csak tengődnek, a Gellérthegyen pedig gyönyörűen diszlenek, sőt egyesek, mint a füge, amelyet a törökök hoztak, egyenesen elvadultak.

Azt hiszem, ezzel eléggé kidomborítottam egyrészt azt, hogy Budapest növénykert felállítására eminenter alkalmas, hogy továbbá a hely megválasztására különös gondot kell fordítani, és hogy az e célra szánt Margitsziget különösen nem alkalmas, viszont pedig ha a növénykertet a budai hegyeknek megfelelő részén teremtik meg, váratlan perspektivákat nyújt.

Tapasztalati tény ugyanis, hogy a természet a saját esélyeit nem használja ki és ha az ember ott, ahol természetlő fogva igénytelen, a hűvös zónának megfelelő növényzet terem, czéltudatosan beavatkozik, a vegetációt megváltoztathatja. Elég e tekintetben ráutalnom az olaszországi tapasztalatokra, a la Manche-satorna francia partjaira, Devonshire déli partjára és számos más helyre.

Méltóságos főrendek! E példákban természetesen nem azt az abszurd következtetést akarom levonni, hogy ami mediterraneus égaj enyhe zónájában lehetséges, azt itt is meg lehessen csinálni, de fel kell használnunk a kínálkozó legalkalmasabb helyzetet s transponálhatjuk a nótát ami viszonyaink szerint.

Feltéve már most azt, ami itt a jövő évtizedben mindenesetre be fog következni, hogy a kertészeti tudás csak annyira érvényesül Budapesten, mint ez idő szerint számos helyütt Európában már érvényesül, a jövőben itt Budapesten a legváltozatosabb vegetációt lehet majd megteremteni. A Margitsziget akkor is megtartja majd a maga képét, amilyennek más országban alig találjuk példáját, a ligetben és a pesti oldalon az észak és dél növényzete fog hódítani, a Gellérthegyen pedig télen is örökzöld, virágzó oázis fog alakulni.

Ha a méltóságos főrendek azt méltóztatnak hinni, hogy Budapest jövő kertjének e képében én talán fantasztikus hipotéziseket hozok fel, legyen szabad hivatkoznom azon konkrét tényleges eredményekre, melyeket saját magamnál a Gellérthegynél összehasonlíthatlanul kedvezőtlenebb viszonyok között tényleg már elértem. Ezen úttörő munkára természetesen nem lehet hivatva sem az egyes, ki a kellő szakismeretekkel nem rendelkezik, sem egy abból élő üzletember. Erre van hivatva a botanikus-kert, ha azt megfelelő helyre teszzük.

De vannak az említettek kivül más okok is, melyek miatt nem alkalmas a Margitsziget a növénykert elhelyezésére. Van t. i. egész Európában a botanikus kerteknek egy általános betegsége, melynek áldozatául esik most a budapesti is, az, hogy rövid életűek és hol részenként, hol egészen áldozatul esnek a városok expanzív fejlődésének. Ez történt nálunk is. Meg vagyok győződve, hogy akik a törvénynek idevonatkozó megoldását kontemplálták, talán ezen eszme által is vezettették magukat, midőn a Margitszigetre gondoltak. De tévedtek, mert ma talán ott ezidőszerint jól elférne és ideig-óráig szívesen türt alak volna; még türt, de a fejlődés folytán sokkal előbb, mint azt hisszük, okvetlenül kidobhatnék onnan és vele együtt a pénz is, melyet reáfordítunk. Már pedig azt bizonyára elvárhatná a magyar törvényhozás legszerényebb Hamupipőkéje, a magyar

botanika, hogy a részére teremtett szerény helyen ur maradjon, és nyugodtan folytathassa munkásságát.

Amit eddig az ország, sőt egy mezőgazdasági ország, vagy ami még több, egy növénytermelő ország a botanikáért tett, vagyis helyesebben nem tett, az fekete szégyenfolt. Már pedig megérdemelné az az igen jeles tudományos gárda a támogatást, mely megállja a helyét becsülettel, buzgalommal, derék munkával a külföld előtt is, megállja azzal a munkával, melyet hivatalos órán kívül, szabad idejében, a családjától és pihenésétől ellopott időben végez.

Méltóságos főrendek! A mai kedvezőtlen időben eszem ágában sem lehet, hogy én egy krajczárt is kérjek a botanikáért. De azt az egyet bizonyára kérhetem és felhívom rá a kormány figyelmét, hogyha már egyszer valami történik, ha megtörténik az a hihetetlen ritka eset, hogy a botanikáért áldoz valamit az ország, az úgy történjék, hogy abból a tudománynak haszna is legyen.

Kimutattam, hogy a Margitsziget a botanikus kert céljának meg nem felel; viszont az egész főváros területén nincsen egy második pont, mely a mérsékelt zóna hüvös vegetációjára nézve annyira kedvező volna, mint éppen a Margitsziget. Ott tehát meddő botanikus kísérletre egy talpalatnyi földet sem szabad szánni. Ha valaha a jövőben a Gellért-hegy egy mesevilág káprázatos kosztümjében fog megjelenni, egy szép színházi dekorációt képez, amint tulajdonképpen az egész Riviera sem más, ha a Liget megkapta mindazt a gazdag dísz, mely még róla hiányzik, a Margitsziget akkor is az lesz, ami ma, Budapestnek legszebb, legbájosabb kertje, féltett kincse a fővárosnak, lakóinak kedvence, az idegeneknek attrakciója, amelyben az ősi magyar természet a saját nyelvén beszélve, a legközvetlenebbül, a legimponálóbban, a legőszintebben nyilatkozik meg.

Ilyen értelemben véve a Margitsziget egy noli me tangere, amelyhez nem szabad frivol kézzel nyulni. A szigetnek az iránya meg van adva. Az irányon változtatni nem kell semmit, de dolgozni igenis lehet és kell is nagyon sokat. A sziget eddig egy értékes gyémánt, amelynek csak egy-két faszettája van csiszolva, a munka java része előttünk áll. A szigeten egyöntetű, egy célú, egy alapgondolatot kifejező, nagy koncepciójú terv szerint megengedem, hosszadalmas fáradsággal, de szeretetteljes munkával kell érvényre juttatni azokat az esztétikai lehetőségeket, amelyeket ez a diszkertnek született földi paradicsom pazarul nyújt. Itt nincs mit keresnie a botanikusnak, az a művésznek a dominiuma. Ott a növény már nem regisztrált, latin névvel agyontáblázott, profanált önczél. hanem eszköz az örökszép szolgálatában.

A növény az az anyag, amelyből gyurom a szobrot, az a festék, melylyel festem képeimet, az az eszköz, melylyel felfogom, megtöröm a napsugárt, az az eszköz, amelylyel megszólaltatom a fülemülét, az az eszköz, amelylyel felfakasztom a virágillatot, ahol a színeknek a paroxizmusig fokozódott orgiája, a virágillat bódító mámorával összeolvad a madáréneke szende harmóniájával a megújuló természet grandiózus szimfóniájában. Az örökszépnek ez az élő temploma, ez a tündérsziget a Duna lágy ölében, a királyi vár és az országház között. Ez,

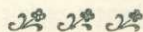
méltóságos főrendek, a legszebb, amink van, az másé nem lehet, mint azé a szépséges, jóságos tündéré, aki életében ott volt a király és a nemzet szive közt. Legyen a Margitsziget az az örök viruló koszoru, melyet a hálás magyar talaj fakaszt a nagy királyné emlékére.

Khuen-Héderváry Károly gróf: . . . Most még csak Ambrózy báró felszólalására kívánok néhány megjegyzést tenni. Az ő beszédének igen érdekes pontjait nem akarom végig analizálni, annak nagy részét a magam részéről is helyeslem és csak ismételhelném. Így tehát csak a botanikus kertre való nyilatkozatára reflektálok, amelyben egy lelkes férfiunak szive nyilatkozott meg.

Megnyugtatóására kijelentem, hogy teljesen egyetértek felfogásával, sőt már az intézkedésekben egy lépést is tettem arra vonatkozólag, hogy a Margitsziget megmentessék és a botanikus kert érdekei se szenvedjenek kárt.

Ebbe a helyzetbe pedig azáltal jutottam, hogy a főváros, igen helyesen, belátva azon nagy érdekét, amely a Margitsziget mostani helyzetében való fenntartásában és további ápolásában rejlik, felajánlotta, hogy bármely alkalmas helyen ingyen fogja átengedni a kormánynak a botanikus kert céljaira szükséges területet, ha a kormány eláll attól, hogy a botanikus kert a Margitszigeten létesüljön. A főváros ilyen nemeslelkű felajánlását igen szívesen ragadtam meg arra, hogy — a folyó év végével lévén átadandó a közmunkatanács részéről a közoktatásügyi miniszteriumnak a Margitszigeten a botanikus kert céljaira szükséges terület — előzetes lépést tegyek és megállítsam ezt az átadási processzust. És ha szükség volna — amint, gondolom, igenis szükséges lesz — a törvény erre vonatkozó rendelkezésének hatályon kívül helyezésére újabb törvényes intézkedést fogok legközelebb a képviselőháznak javaslatba hozni. Ez, úgy hiszem, nemcsak az igen tisztelt főrendiházi tag urnak fog megnyugtatólására szolgálni, hanem a főváros lakosságára és mindenkire megnyugtatólag fog talán hatni, aki a Margitsziget szépségeit méltányolni tudja. (*Élénk helyeslés.*)

Halálozás. Maroscsügedi *Papp* János m. k. erdőtanácsos, az Országos Erdészeti Egyesület alapító tagja (Besztercebánya), életének 59. évében m. hó 26-án, rövid szenvedés után elhunyt. Béke hamvaira!

VÁLTOZÁSOK ÉS KITÜNTETÉSEK AZ ERDÉSZETI SZOLGÁLAT KÖRÉBŐL.

(Kérjük az uradalmak t. vezetőségeit, hogy erdőtiszti létszámukban be-
álló változásokról bennünket levelező-lapon értesíteni sziveskedjenek.)

Magyar földmivelésügyi miniszterem előterjesztésére *Tomcsányi* Gusztáv
miniszteri tanácsosi czimmal és jelleggel felruházott erdőigazgatót miniszteri
tanácsossá kinevezem.

Kelt Bécsben, 1910. évi december hó 18-án.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

GRÓF SERÉNYI BÉLA s. k.

*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter *Mariányi* János főerdőtanácsosi czimmal
és jelleggel felruházott kir. erdőtanácsost véglegesen megbizta a susáki kir. erdő-
hivatal vezetésével.

